

N. IORGA

CUVÂNTAREA

ținută

la Intrunirea Comitetului executiv
al Partidului Naționalist-Democrat
de la 21 Ianuarie 1934

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL”. — STR. BREZOIANU, 23—25

1934

www.dacoromanica.ro

II 1296-L

R

N. IORGA

CUVÂNTAREA

ținută

la Intrunirea Comitetului executiv
al Partidului Naționalist-Democrat
de la 21 Ianuarie 1934

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL”. — STR. BREZOIANU, 23-25

1934

www.dacoromanica.ro

D-1 Prof. N. IORGA

Nevoile zilei de astăzi, imperativul celei de mâine

Discursul d-lui profesor N. Iorga

(După note stenografice)

D. profesor NICOLAE IORGA (primit la tribună cu aplauze prelungite și îndelung repetate); Iubiți prieteni, constat că, de și eu nu am cerut-o, de și eu nu am făcut nimic pentru ca să ajung la acest rezultat, d-voastră sunteți mulți. Și iarăși, pentru că nu atribui faptului că suntem mulți sau puțini, ci faptului că avem dreptate în gândurile noastre și că facem un lucru folositor țării prin rostul acestei tovrășii a noastre în viața politică, eu, văzîndu-vă pe d-v., din nou, nu vă pot spune cum ne-am manifestat într'o luptă electorală la care nu am luat parte, fiindcă, deoarece cum am mai spus-o, ar fi fost și o pierdere de bani și o pierdere de vreme față de o lege electorală cum este aceasta pe care o avem astăzi, sub imperiul căreia nu se pot alege oamenii pe care îi dorești. Iar ca să ne amestecăm într'o asemenea luptă numai pentru dorința de a avea un număr de reprezentanți, un număr foarte mic de reprezentanți în niste Camere cari, și de data aceasta ca

și înainte, nu au de fapt nici un rost în viața publică, această viață publică fiind mișcată de alte resorturi, ei bine, aceasta nu am dorit-o.

Eu înțeleg să pui pe cineva pe drum, să faci pe cineva să cheltuiască, să riște, cînd din aceasta ar ieși un lucru folositor pentru țară. Dar să colaborăm la o inutilitate pentru ca pe urmă să ne lăudăm cu o ispravă care nu există, aceasta pot să o facă oameni foarte serioși și foarte practici cari se joacă de-a politica de o mulțime de vreme; dar un biet visător ca mine, care cu toate acestea se întîmplă să vadă și lucruri pe cari alții, oameni mai practici, nu le văd, un biet visător ca mine nu poate s'o facă. Am mai spus-o și altă dată pe banca ministerială: eu nu am talent pentru tragedie, chiar atunci cînd tragedia devine o tragi-comedie, mai mult comedie de cît tragedie. Prin urmare, cum am spus-o și în fața unui atac care venia din partea unui puternic partid, din partea unui om pentru care am

avut simpatie și a cărui pierdere o deplîng, cum am spus-o și atunci, eu nu intru în piesă, — "nu vă supărați, eu nu intru în piesă". Tot așa am spus și la alegeri : nu vă supărați, dar eu

în piesa aceasta nu intru, pentru că piesa aceasta este proastă, are numai un succes aparent și nimeni nu folosește de pe urma ei.

Oameni și sisteme

Dar, iubiți prieteni, trebuie să vă mai mărturisesc încă un lucru. De cîte ori am fost invitat de Majestatea Sa să vin în calitate de șef de partid, m'am simțit foarte jenat. Eram într'o tovărășie de oameni cu cari nu practicam aceeași meserie, nu făceam același meșteșug. Dacă domniile lor sunt șefi de partid, eu nu sunt șef de partid. Domniile lor, fără nici un fel de excepțiune, sunt șefi de partid, eu însă nu, și spun aceasta pentru că între rostul meu și rostul domniilor lor nu este nici un fel de asemănare. Tovărășiile lor cînd se desfac, cînd se adună, după împrejurări, cînd se îndepărtează, cînd se strîng, întocmai ca norii, însă nori din cari nu va curge nici odată nici un strop de ploaie de și toată lumea așteaptă ploaia de pe urma strîngerii norilor. La noi însă nu este așa, — la noi nu este grija aceasta de a ne aduna, de a ne strînge pentru a ne organiza, pentru a ne înscrie în registre de club, pe cită vreme la dinșii predomină tocmai această grijă de a se organiza, de a-și numi pretutindeni, în fiecare sat, un număr de persoane de care sunt cu desăvîrsire siguri. D-voastră știți însă cît este de inteligent țaranul nostru. De aceea pentru ce nu s'ar înscrie el în acelaș timp, la toate partidele, și de ce nu ar vota în ultimul moment eu ace-

la care dă mai mult, cu acela care nu i-a dat însă, fiindcă, acum, cu acela care i-a dat s'a isprăvit?

Prin urmare, aceasta este o diferență. Nu vreau să spun că în acele tovărășii despre cari am vorbit nu sunt persoane foarte bine. Fiecare, individual, este o persoană foarte bine. Eu am lucrat individual, cu toți membrii clasei politice dela noi mai bine de un an și am putut să constat cît sunt de cumsecade acești oameni. În tot acest timp nu m'am certat cu nimeni, ba dimpotrivă, am avut impresiunea, în Parlament că mă găsesc la Universitate, înaintea elevilor mei, și erau într'adevăr și foarte mulți elevi de ai mei acolo — unii cîștigaseră între timp ceva, alții pierduseră și ceea ce avuseseră — dar se simția uneori că fuseseră elevii mei. Și vă mărturisesc că niciodată la Universitatea nu am avut ascultători atît de buni cum am avut la Cameră și Senat în timpul scurt — dar nu chiar așa de scurt, alții au guvernat și mai scurt (ilaritate) — cît am fost la guvern.

Eu nu am absolut nimic cu persoanele acestea, care sunt utilizabile absolut toate.

Dar veți zice: Nu ai nimic nici chiar împotriva cui te-a vîndut? Răspund: Nici chiar împotriva cui m'a vîndut, care poate fi utilizabil nu însă în rostul în

care crede el, ci în rostul în care într'adevăr poate să facă bine. Este bine să ai și un om de care să se sperie lumea, de și știi foarte bine că nu este un om cu care să poți speria pe cineva. Lumea însă așa crede, și atunci

il scoți la fereastră într'un moment când este vorba să sperii pe naivi. Pe urmă, când rămii cu dînsul, știi foarte bine ce este, și cît este și găsești și mijlocul să lucrezi cu el 13 luni, foarte bine.

Organizarea satelor

Vă rog însă să nu confundați criticile mele cu criticile obișnuite. Criticile obișnuite ating pe oameni și lasă deoparte ideile și sistemele. Criticile mele nu ating pe oameni ca atari, fiindcă toți sunt iubitori de această țară și de această națiune și mulți dintre ei sunt oameni inteligenți, oameni cari au făcut studii frumoase — pot să țină discursuri, pot să scrie articole la gazetă, pot să și cenzureze articolele altora (ilaritate) — sunt, prin urmare, oameni împodobiți de calitate. Sistemele lor — și pe acestea le critic eu — sistemele lor sunt rele. De aceea eu sunt aci ca să vă spun încă odată de ce nu am participat la lupta electorală și de ce am fost foarte bucuroși că nu ați făcut-o fără voia mea. Și mai sunt aci ca să vă spun că am fost foarte încîntat cînd toate tovarășiiile încercate au căzut. Eu v'am lăsat însă pe d-voastră să faceți întiiu o experiență — deși hotărîrea mea era luată dela început — v'am lăsat însă să faceți o experiență, pentru ca să nu ziceți că Iorga este un om rău și nu vrea să vă îngăduie nimic, și în acelaș timp pentru ca să vă dați seama că este ceva inconciliabil între noi, cîți suntem și cum suntem, și între d-lor, cîți sunt și cum sunt. (Aplauze puternice și îndelung repetate)

Eu nu înțeleg să adun în ju-

rul meu un număr de oameni și cu aceștia să caut să organizez pe țărani. Țăranii, domnilor, sunt oameni foarte cumsecade în domeniile în cari știu și în cari pot judeca; dar, evident, pot fi niște oameni ne folositori pentru țară de multe ori, atunci cînd îi mîni în domenii în cari nu știu nimic și în cari, trebuie s'o spun cu multă părere de rău, nu se pricep.

Să organizezi satele? Dar ce însemnează aceasta? Ce credeți d-voastră că poate să rămînă în capul unui țaran după ce s'au perindat înaintea lui reprezentanții a 20 de partide? Ce deosebire credeți d-voastră că poate face un țaran între 20 de oameni cari spun, fiecare în alt fel, exact acelaș lucru, și despre cari țaranul știe foarte bine că nu urmăresc altceva de cît cu un program în buzunar sau în virful unei prăjini, ori sub picioare, să guverneze, cu acest program sau cu ori care altul, cum îi va îngădui țara, cum va vrea Dumnezeu, sau cum vor vrea, acum, ațiția factori din țară și mai ales din streinătate, cari hotărăsc asupra soartei noastre? (Aplauze puternice).

Iubiți prieteni, mulți dintre d-voastră cred, — și mi se pare că însuși secretarul general al acestui partid crede — că v'am chemat ca să vă îndemn să

lucrați în acest sens, în sensul în care lucrează ceilalți.

Eu însă vă rog să nu lucrați în sensul în care lucrează ceilalți. Pierdeți vremea. Ați lucra pe un teren nestabil, ați pune temelii pe nisip cu elemente cari, așa cum sunt în momentul de față, nu pot să garanteze nimic.

ADUNARI IMPOSIBILE

Ori cine poate să înșele astăzi pe țaran, pentru că să știți de la mine un lucru: pe omul deștept și onest îl poate înșela prostul și șiretul. Nu este ca de obicei cînd cel isteț înșeală pe prost. Nu. Prostul, îndată ce consimte să mintă poate înșela pe omul deștept care nu practică minciuna și care nu poate prinde întotdeauna minciuna la acela care nu face altceva de cît aceasta. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Acesta este sistemul organizațiilor noastre politice, astfel pretind ele să organizeze saatele.

D-voastră ați observat desigur, neputința lor. Astăzi, a-

ceste organizațiuni, cari sunt așa de multe și de mărunte simt nevoia să facă între ele un fel de adăuțiune. Eu însă în școala primară, cînd am învățat aceeașă operațiune, adăuțiunea, știu că nu se pot aduna de cît cantități cari sunt de acelaș fel (aplause), dar cantități cari s'au despărțit spunînd că nu sunt de acelaș fel, cum vor putea trece la sumă? (ilaritate, applause puternice).

Și ori cîte schimbări s'ar fi introdus acum, în timpul din urmă, în științele exacte, și ori cît ar fi revoluționat teoriile lui Einstein aceste științe, cu toate acestea nu cred că s'a schimbat fundamentul aritmeticii, — chiar și al aritmeticii politice — (ilaritate). Și pînă nu se va dovedi că s'a făcut o nouă descoperire în acest domeniu socotesc că rău era cînd aceste organizațiuni erau deosebite, dar mai rău va fi cînd se vor bate cap în cap în locurile unde au fost și de unde au plecat, pentru ca să se întoarcă doar cu cîteva voturi mai mult, dar cu ceva mai puțin obraz. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Ce nu suntem...

Da!

Și atunci, noi nu suntem un partid politic în legătură numai cu interesele de stat. Noi iubim statul. Cum să nu iubim statul? Printre noi sunt oameni cari au luptat o viață întreagă pentru ca acest stat să existe așa cum este el acum. Printre d-voastră sunt dintre aceea cari au vîrșat din singele lor pentru a apăra și mări acest stat. Constatăm însă cu părere de rău un lucru: eu mam născut într-o

Romînie care nu era independentă. Aveam 6—7 ani cînd Romînia, cu sacrificii mari, a ajuns neatîrnată. Am trăit toată viața într'o Romînie independentă și într'o Romînie independentă care avea autoritate în lume. Au venit însă astfel de vremuri în cît interdependența de după război, interese financiare, interese economice, interese europene, necesități mondiale au făcut ca autoritatea noastră să scadă foarte mult.

Domnul prim-ministru, un om cu formule fericite, ca ori ce orator, a spus: să fim buni cetățeni ai Micii Înțelegeri. Aceasta nu o înțeleg eu. Desigur că noi sprijinim ori ce alcătuire menită să apere fruntariile noastre. Dar asociațiunile acestea se susțin cu rațiunea; iar inima, aceasta o are fiecare pentru un singur lucru: pentru țara în care s'a născut și pentru țara pe pământul căreia dorește să existe. (Aplause furtunoase și mult prelungite).

....ȘI NU PUTEM FI

Cu înțelegeri de acestea, cu pacte de tot felul se va ajunge acolo în cit nimeni nu va mai putea să-și găsească țara lui și nu văd cum ar putea merge pe o linie așa de largă interesele, adeseori ceva mai înguste, dar totuși foarte puternice, ale fiecărei țări. Nu din confuziunea cu mai mulți, ci din ajutorul prietenilor sprijinit pe siguranța în cece privește interiorul țării, înveți să faci o politică menită să ajungă undeva.

Dar, iubiți prieteni, să zicem că din nenorocire, noțiunea aceasta de stat ar slăbi. Slăbirea aceasta nu ar fi momentană, în fața unei primejdii, ci ar fi să fie definitivă. Atunci ne rămîne ceva: Noi suntem un partid naționalist, într'un anume sens, care nu seamănă cu naționalismul altora. Naționalismul nostru nu este tricolorul de deasupra, ci este tot cece se cuprinde misterios și adînc în ființa noastră însăși. (Aplause îndelungate, puternice. Ovațiuni).

Naționalismul nostru nu este steagul care se flutură, ci este

o inimă care bate și un sînge care circulă. (Aplause îndelung repetate).

Ne-am gîndit întotdeauna — răscoliiți-vă amintirile — ne-am gîndit întotdeauna la un lucru: nu numai să ne căutăm un rost în viața statului român, iubind statul român — uneori și puțințel în legătură cu ce ne-ar putea da nouă statul român —, ci noi ne-am sprijinit înainte de toate pe poporul românesc. Cînd o mare parte din poporul românesc nu era unit sub steagul tricolor noi trăiam cu simțirea, cu preocupățiunile și cu gîndurile de viitor, în mijlocul poporului românesc întreg — (aplaude puternice și îndelung repetate).

Ori cît faptele ar suprima statul ca atare, și poruncile pentru statul românesc ar putea să vină din aiurea de cît dela reprezentanții liber aleși ai statului român, iar nu numiți de streinătate, națiunea rămîne cecece a fost. (Aplause puternice).

De aceea dacă este vorba să lucrăm, noi trebuie să facem politica națiunii romîne în marginile statului român pe care l-a creiat națiunea romînă pentru ca națiunea romînă să-l stăpînească, întinzînd o mînă prietenoasă cui lucrează pentru scopurile naționale romîne, în marginile acestui stat român. Aceasta este politica noastră. (Aplause îndelungate).

Noi nu pierdem din vedere nici un singur moment, întregirea peste clase și peste provincii a acestui popor românesc. Așa dar, vreți d-voastră să lucrați? Atunci să lucrați înscrie oameni de

vederea unor eventuale alegeri cînd ți s'ar întîmpla cum s'a întîmplat cuiva care a căpătat voturi în Secuime unde nimeni nu-l cunoștea, ci să lucați în alt fel. A munci în această direcțiune, la fel cu celalalte partide politice, a întrebuița sistemele lor, nu intră în mintea mea.

Aceasta este zădărnice de cerșit, de cerșit cu mîna și cu minciuna; minciuna însă n'o facem să circule, iar banii — chiar dacă i-am avea — nu-i cheltuim pentru așa ceva.

Eu vă îndemn într'adevăr să munciți, dar să munciți după exemplul unui profesor pe care dacă nu l-aș cunoaște foarte de aproape i-aș zice și pe nume, dar mă sfiesc — fiindcă îi știu numele — să-l recomand, care profesor, în loc să ațîțe pasiuni, în loc să stîrnească urile astăzi și să le condamne mîine, în loc să știe să arăte cu degetul pe alții — fiindcă acum degetele arată în toate direcțiunile și mi se pare că nu este o singură direcțiune în care să nu nime-rească pe cineva—, în loc să cultive oameni cari nu trebuie cultivate în acest sens pentru a-i face mai răi ca înainte, deprinzându-i să aibă sentimente, de vrăjmășie cari nu-și au loc în sufletul bunului popor românesc, care, în loc de toate acestea a făcut cărți și a învățat pe alții. Munciți în felul acesta.

Cineva mă ținea de rău că mă duceam la Academie cînd eram Președinte de Consiliu. Vă puteți închipui ce rușine mare. Un Președinte de Consiliu care se duce la Academie (ilaritate). N'am înțeles niciodată ce avea acea persoană cu felul în care înțelegeam să-mi întrebuițez timpul meu liber. Dar, de

nînd, dacă vreți într'adevăr să lucați, v'aș recomanda exemplul omului care întîiu se ține de rostul lui, de meșteșugul lui, onest și devotat (Aplause îndelungate și puternice) și care al doilea, prin meșteșugul său folosește și altora.

VALORILE SE IMPUN PRIN MUNCA

În felul acesta, dacă d-ta îți cauți de treabă, pe de altă parte faci bine la cît mai mulți, și, căutîndu-ți de rost, se poate întîmpla, fără nici un fel de propagandă, ca lumea să vină către d-ta. Fiindcă noi sîntem pentru alegerea valorilor, și valorile se impun prin muncă, prin munca aceea care folosește nu numai aceluia care o face, ci care folosește la cît mai multă lume în jurul său.

Sunteți avocați ? Luați procesele acelor cari nu pot plăti. Medici sunteți ? Dați consultațiuni acelor cari nu au cu ce să-și caute sănătatea. Profesori sunteți ? Nu vă țineți numai la catedră. Vorbiți oricui. Faceți tovărășii de răspîndirea culturii. Deveniți, fiecare unde vă găsiți, un centru luminos și cald pentru concetățenii d-voastră. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Aceasta vreau eu. (Aplause furtunoase).

Aceasta îmi trebuie mie. Vreți s'o faceți ? Sunteți alături de mine, fiindcă și d-voastră faceți ceea ce fac eu.

Vreți să ne jucăm de-a captarea de voturi ? Dacă aveți bani de cheltuit și timp de pierdut,

nu aveți decît s'o faceți. Dar eu, în puterea unei experiențe atît de lungi — sunt vre-o 40 de ani

de cînd sunt amestecat în viața politică a țării — eu vă spun că pierdeți timpul în zadar.

Programul nostru

D-voastră sunteți un partid în sensul acesta că reprezentați o anumită idee, că sunteți în-suflețiți de anumite sentimente. Veți zice: „și pentru că avem un anumit program“. Da, dar am mai avut noi un program din care s'a hrănit multă lume, care însă a uitat de unde au venit acele idei și au uitat și cine a pregătit terenul pentru biruința acelor idei. Noi am scos — cât am putut — rădăcinile politicianismului din acest popor și unde era o rădăcină putredă a politicianismului am coborît să-mînța cea bună a ideii roditoare. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Acesta este rostul nostru și nu-l poate fura nici un ambițios și nu-l poate înșela nici un șarlatan în ceea ce privește originea ideilor acestora. (Aplause furtunoase).

De aceea, iubiți prieteni, partid ? Da. Loc în care să vă adunați ? Da. Dar cu ușile cît mai larg deschise, dînd puțința oricui vine, să caute, să găsească un sfat, un ajutor. O generoasă operă romînească în care și adversarii d-voastră cei mai cumpliți, dacă vor trece peste acest prag, să se simtă în altă atmosferă decît aceia din care au venit.

Credeți, oare, că aceasta nu se poate ? Vai de mine ! Dar în orașul unde stau de atîta vreme, nu este nici club și niciodată nu am făcut politică acolo. Cu toate acestea și cel din urmă dintre oamenii cari își scot pă-

lăria înaintea mea, cînd mă văd pe stradă, — și fără să-l cunosc — și acela este ucenicul meu, prin viața mea pe care o văd în fiecare zi. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Așa să faceți.

Cu cît veți fi oameni mai de seamă, prin munca și prin trecutul d-voastră, cu atît veți cîștiga mai multe inimi, cari, inimile acestea, nu se mărturisesc de obicei, dar ele hotărâsc de multe ori votul, în momente decisive.

Iubiți prieteni, fiindcă suntem aci acasă la noi și nu plătim chirie pentru sală, iar timpul ne stă la dispoziție, să-mi dați voie să vă dau un exemplu, înainte de a trece la lucruri cari sunt de direcțiune pentru moment, de program pentru mîine, cari, acelea, în rîndul întii am ținut să vi le comunic.

Eram la începutul activității mele politice, la care, după cum știți, m'au mînat nu ambițiunile mele, — eu nu am făcut politică pînă la 36—37 ani, — dar la această activitate m'au mînat nevoile țării și prietenia cîtorva dintre tovarășii mei de generațiune și dintre elevii mei. Ei m'au scos din casă și m'au scos cu pieptul înaintea nevoilor țării acesteia.

PENTRU CINE MERG VOTURILE

Ei bine, la începutul activității mele politice, eram odată la Ploești. D. Munteanu Rîmnice era chiar cu mine. Pe atunci

se vota la colegiul al doilea foarte onest și foarte statornic. Imi amintesc că într'un rînd, un cetățean ploștean, foarte onorabil și care exercita o profesiune foarte folositoare, s'a dus de a vorbit cu un alegător ca să-l aleagă. Cetățeanul de care pomenesc semăna puțin cu mine. Alegătorul l-a primit foarte bine, și cetățeanul, convins, la plecare, spune alegătorului: atunci, să nu uiți, votezi pe Cutare. Alegătorul însă, om onest, i-a răspuns: A! Pe domnul Cutare? Imi pare rău dar nu-l voi vota. Eu am crezut că este vorba de domnul Iorga.

Vedeți ce sinceritate era altădată la alegător? Nu a votat pe acela care avea o barbă ca și mine, ci pe mine care aveam și eu o barbă ca a lui, dar mai aveam și alt ceva. (Ilaritate).

Iar într'un rînd, mergînd la un birou de votare, am văzut acolo un preot bătrîn, îmbrăcat sărăcăcios, care se întorcea cînd la dreapta cînd la stînga, către reprezentanții diferitelor partide și se închina adînc. Văzîndu-

du-l mi-am spus: De aceea am venit eu aci, ca să văd această umilire a unui preot, față de puternicii zilei de astăzi sau de mine? Acestuia să-i vorbesc eu? Acesta o să mă voteze? Dar un prieten care se afla acolo mi-a spus: Să nu fii așa de sigur că nu o să te voteze! Oamenii sunt de multe feluri. Sunt oameni cari spun și nu fac, sunt oameni cari fac fără să spună. Ia așteaptă puțin!

Și, cînd a trecut părințelul la vot, mi-a făcut așa cu ochiul (ilaritate) și m'a votat pe mine.

e urmă mi s'a dat și explicația: „Preotul acesta are un fiu la Universitate și acela ține la d-ta. Desigur că a vorbit adeseori despre d-ta tatălui său și ți-a făcut în felul acesta o neașteptată propagandă“. Iată de ce te-a votat părintele!

Am spus aceste lucruri pentru că le-am găsit necesare ca să nu vă descurajați.

Și acum, iubiți prieteni, să trecem la o altă parte a cuvîntării noastre.

Sistemul pe care îl recomand

Spuneam că nu-mi plac sistemele întrebuintate în viața noastră publică.

Iată, de pildă, sistemul de a anunța că vine revoluția. Strigi, întîiu, d-ta că vine revoluția, că ești reprezentantul revoluției, pentru ca pe urmă, ajuns în altă situațiune, să întrebi: Revoluție? Cine este acela care vrea revoluția?

Sau spui: „Trebuie dictatura. Dacă vreți un reprezentant al dictaturii, eu sunt acela“, pentru ca pe urmă să te întrebi: Dictatura? Dar cine a vorbit

de dictatură? Noi sîntem constituționaliști perfecți. Cine este prostul care a vorbit de dictatură?

Vedeți, se întrebuintează asemenea metode care nu sunt întotdeauna singure. Pe de o parte, cultivi pe alegători, cheltuiești bani, organizezi prin sate tarabe cu programe lipite în față sau în dos, anunți revoluția care nu poate să lipsească, iar, pe de alta, te încrunți a dictator pentru ca la urma urmei să mergi tot dintr'o cerșeto-

Tăranul de astăzi

Ce ? Pământul țării a sărăcit? Oamenii s'au păcătoșit? Dimpotrivă! Astăzi țăranul pricepe ceva și din ceea ce se numește viață politică, are un simț de demnitate, de libertate și de rostul lui în țară mult mai dezvoltat, și aceasta nu poate să fie decît un semn foarte bun. În alte împrejurări aceste calități ar putea fi dezvoltate pentru binele țării, chiar dacă pentru moment circumstanțele sunt așa că binele țării nu poate ieși încă din această admirabilă deșteptare a țăranului.

Ne-a dat Dumnezeu pe țăranul din Ardeal, care este deprins să lupte și să rabde. Ne-a dat Dumnezeu pe țăranul din Basarabia, care este foarte dîrz. Ne-a dat Dumnezeu elemente dela cari ai noștri pot să învețe ceva și cei de dincolo pot și ei să învețe anumite lucruri dela ai noștri.

Este acum o fierbere din care iese lucruri noi.

Este o mare operație chimică. Și în timpul cînd se face această operație chimică, d-ta pretinzi ca în camera în care se petrece operația să fie măsurat, să fie totul în ordine și din retorte să nu iasă nici o flacăară!

Cînd se întîmplă asemenea operații, poate să fie și deranj. Se poate întîmpla să ai și explozii. Ce vrei? Sunt anumite mici desavantajii. Dar acestea se lecuiesc.

Atunci, ce însemnează acest strigăt de ruină care vine de sus și nu de jos? (Aplause puternice și îndelung repetate).

Oamenii politici din această țară, în aceste momente nu fac altceva decît să predice defe-

tismul elementelor într'adevăr active și pline încă de încredere din țara noastră.

Nici odată nu am văzut la un popor nou astfel de păcate cum este păcatul pe care-l facem cu mulțimea aceasta, care, vă asigur, așteaptă dela noi cu totul altceva, așteaptă un sfat bun, un ideal pe care să i-l arăți cu siguranța că poate să fie atins prin sforțările unui popor onest, înlăturînd orice minciună. (Aplause puternice și îndelung repetate).

Și nu numai atît. Ne mai facem și alt păcat. Plătim un număr de gazetari din streinătate ca să urle — cum urlă de cîteva săptămîni încoace — să urle ruina Țerii Romînești.

A apărut acum cîtăva vreme într'un ziar frances un articol iscălit de d. Dominique — pe care eu nu-l cunosc — și care pune în perspectivă, pe lîngă alte sfîrșituri, însuși sfîrșitul Romîniei, în cîteva luni de zile. Și adaogă: Ne pare rău. Romînia este o țară prietenă, este o aliată a noastră, care se sfîrșește.

Dar vă rog, pentru ce se sfîrșește? Pentru că un nebun a suprimat existența unui om absolut nevinovat? Dar numai pentru aceasta să răspîndești știrea că aici este o țară fără vrednicie, că oamenii politici și-au pierdut capul pentru ca acei din streinătate să zică: noi ce ne facem? Ce pompier să trimitem?

Dar streinătatea — încredințată că pompierul trebuie să vină numai de acolo, deși poate aceasta nu știe să se suiie pe scară și nici apă nu are — strei-

nătatea ne împiedică de a ne stinge noi înși-ne focul. Ne strigă : Stați, stați, pompierul nostru vă va stinge focul !

Dar, dacă nu se poate sui pe scară și nici apă nu are ? Atunci ce ne facem ? Se poate întâmpla ca la cei nefericiți să se

găsească mai mult curaj și mai multă grijă decît la aceea cari vin în numele unei filantropii internaționale cu siguranța că vor birui toate greutățile, însă greutăți care se pot birui ușor, pentru că nici nu există (ilari-tate, aplause puternice).

Dictatură ?

Iată, se întâmplă că la mașina d-voastră de gaz a ieșit o flacă-ră. Evident, se poate întâmpla ca dela această flăcără să se aprindă și casa d-tale. Dar casa nu s'a aprins și cu toate acestea, numai pentru acea mică flacă-ră, te apuci și strigi în gura mare că-ți arde casa. Se strin-ge lume și încep toți să strige că într'adevăr se aprinde casa. Gîndiți-vă d-voastră însă, casa nu arde. D-ta ai venit degeaba.

Să ne ferim de o astfel de co-medie care poate folosi unor oa-meni și să nu ne închipuim, fe-rească Dumnezeu, ce-și închi-pue toată lumea, că țara aceasta este la sfîrșitul destinelor sale. Dar nu este adevărat ! Dacă se formează în școli cîțiva năuci pe care i-au aprins niște tragici caraghioși, niște tragici cara-gchioși în rîndul întii, și i-au înebunit de i-au făcut să creadă că ei, cu mintea de 17 ani, pot să înfăptuiască o dictatură în Ro-mânia, alături de aceștia există mii de tineri cari cresc în șco-lile noastre, băeți de toată is-prava cari-și dau seama că tră-esc într'o țeară mare, cu o răs-pundere grea, dar cu un viitor așa de frumos, cari vor forma baza solidă pe care se va sprij-i ni națiunea noastră de mîne.

Eu sunt profesor și profesor nu așa, să fiu înscris numai în-tre profesorii universitari, din-

tre aceștia cari fac o lecție la 10 ani, ca să poată adăogi pe carta de vizită că sunt și profesori universitari și cari, dacă n'ar avea o figură așa de caracteris-tică, servitorul l-ar goni : D-ta, în ce calitate, bărbat sau femeie, ești aici ? Eu sunt profesor care proferez cu o iubire nesfîrșită, care fac cursuri de două ceasuri și-mi pare rău cînd isprăvesc și pot spune că le pare rău și as-cultătorilor mei că lecția s'a is-prăvit. Am avut vr'odată senti-mentul că ascultătorii mei de acum sunt o colecție de crimi-nali și de zăpăciți, pe cari să-i prinzi în lanțuri de fier și să-i legi cu odgoane ca să nu pri-mejduiască existența Romî-niei ? Ferească Dumnezeu ! Vă pot afirma ca profesor cu sim-țul responsabilității că n'am avut nici într'un an așa de buni ascultători ca anul a-cesta și la Universitate și la Aca-demia de comerț. De multe ori sînt adînc mișcat, glumesc cu dînșii, le spun cuvinte pe care de obicei părinții le spun co-piilor lor. Sunt unele fete care învață așa de bine și înțeleg așa de mult în cît dacă nu s'ar in-terpreta cine știe cum îmi vine să le apuc de bărbie pentru atî-ta vrednicie. Și, ați crede d-stră ? cînd am deschis cursul la Aca-de-mia de Comerț după nenoroci-rea care se întâmplase, cînd am

deschis cursul meu, m'am simțit dator, pentru că năucul acela a fost student la Academia de Comerț, să spun câteva cuvinte. Mă întrebam dacă este adevărat ceea ce scria în ziare — s'o fi schimbat țeara românească! —; mă așteptam să citesc pe fețe — pentru că sunt deprins să citesc gândul oamenilor, — și să văd cine știe ce nemulțumire. In loc de aceasta, am avut aprobarea pe care o prind pe fețele d-voastră acum, când le-am spus: „Să-mi

dați voe înainte de a începe lecția să vă spun ceva: am avut fel de fel de ascultători și oameni mai deștepți și oameni mai proști. Am căutat să-i ridic pe cei proști și să-i înalț pe cei deștepți, dar n'am avut asasinii pînă acum între ascultătorii mei. Trebuie să vă arăta profunzimea mea părere de rău și profundul meu desgust că am putut avea anul trecut între ascultătorii mei cîțiva ucigași“.

Efectul? Trebuia să fiți acolo ca să vedeți.

Să nu ne pierdem firea!

De unde iese prin urmare această credință falsă, periculoasă, nefastă, că noi, dacă n'om întrebuița cine știe ce mijloace grozave, ne primejduim țara, poporul, că totul s'a încheiat pentru că sunt anume capete care s'au deranjat. Dar, mă rog, dăunăzi a fost omorît președintele Franciei și a doua zi s'a continuat viața poporului frances. Dar ce nu s'a întîmplat? A fost omorît regele Italiei, regele Umberto, și președintele Poloniei, dar ce?, s'a dus cineva să spună cum că piere Franța, Polonia, Italia? A trecut cuiva prin minte așa ceva? Acestea sunt lucruri care se întîmplă curent: este o proporție de nebuni în fiecare națiune și noi ne putem lăuda că avem cea mai mică proporție de nebuni—de și de multe ori îi punem la guvern. Am citit într'o revistă foarte serioasă că în Germania printre măsurile luate în vederea asigurării rasei — o să vedem ce o să iasă de acolo —, în vederea acestor măsuri s'a făcut o statistică și a ieșit constatatarea că la o sută de Nemți

sunt trei anormali. Apoi bine, aci sunt, oricum, mai puțini: aici în sală chiar... la atîta lume nu este nici-unul singur. Prin urmare să nu ne pierdem firea!

Ce frumoasă expresie: să nu ne pierdem firea! Nu există în nici o altă limbă. Românul, om așezat, cumnate, zice: da, da, astea sunt lucruri pe care le dă Dumnezeu, le isco-dește dracul, iese din capul oamenilor atunci cînd sunt infectate de o mentalitate bolnavă, dar să nu ne pierdem firea!

Nu știu dacă atunci cînd d. Georgescu va tipări aceasta la gazeta mea, nu se va socoti că sfatul acesta: „să nu ni pierdem firea“ este periculos pentru existența statului și neamului românesc. Dar îmi închipui că această recomandatie este bună pentru toată lumea, ceace-i spuneam și președintelui de consiliu care mi-a declarat de două ori, la telefon — pentru că nu l-am văzut, probabil din timiditate — că este fostul meu elev și colaborator la „Semănătorul“ și la „Neamul Românesc“.

i-am spus-o la telefon, personal. Prin urmare aceasta o recomand și d-lui Tătărăscu, care este un om tânăr, inteligent și doritor să servească țeara, deși poate a venit cam curînd, dar paguba o plătește d-lui mai mult de cît țara. Ii-am spus aceasta mai înainte de a v'o spune d-voastră. D. Tătărăscu poate face și mult bine statului. Cînd ajungi președinte de consiliu, se poate întîmpla să sari dela o vîrstă la alta mecanic, cum se întîmplă la alegeri, dela 40% ajungi la 60%, și eu sunt sigur că a ajuns

dela 40% — prin urmare sub 50% — pe care i-o cunoșteam mai înainte, la 60%, maturitatea, din moment ce a ajuns președinte de consiliu. Pe umerii lui se sprijină țara, așa în cît eu îl rog, cu ce autoritate îmi mai poate rămînea, să nu se sperie și mai ales să nu creadă pe oamenii cari se sperie mai mult de cît d-lui, ci, dacă este să se sfătuiască, să se sfătuiască numai cu bărbați adevărați sau cu femei adevărate, să se ferească de confuzii, pentru că, vedeți, confuziile fiziologice sunt extrem de nervoase.

De unde poate veni îndreptarea

Și acum să zicem că este ațîta primejdie, dar eu cu procesele acestea aș termina cît se poate de repede și de fățiș. Nu trebuie să enervăm o nație întregă, cînd credem că se potrece cine știe ce. Cutare este vinovat: du-l la ocnă și hrănește-l bine ca să rabde cît mai mult, că altfel moare repede; îngrijește-l bine ca să moară cît se poate mai tîrziu. Pe cel care este vinovat du-l la închisoare.

Cine nu are o vinovăție fățișă, acela chiar dela sine iese din viața politică. Sunt mulți oameni cari dela omorîrea lui Duca au ieșit din viața politică măcar pe jumătate, deși nu se înfățișase nici un comisar la dinșii ca să-i poftască la închisoarea preventivă. Cine a pledat dictatura, acela nu mai este ce era înainte de atentatul dela sfârșitul lui Decembrie. Cît mai repede să se mîntuie lucrurile acestea, căci trebuie să intrăm în normal. Să se înceteze psihoza, căci ne ajunge psihoza unui crimi-

nal, nu trebuie psihoza unei întregi clase dirigente.

Și, atunci, dacă vrea cineva îndreptare, e vorba de un fenomen sufletesc. Este o boală sufletească a cîtor-va oameni, care boala aceasta trebuie lecuită, și ni ajung remușcările, căci remușcările sunt un foarte bun leac; sunt ațîția cari în momentele acestea se curarisesc singuri pentru că nu și-au dat seama unde merg. Cunosco pe mulți iarăși—nu vreau nosc pe mulți — nu vreau să insist, — la cari sunt tăceri pline de căință, tăceri necenzurate și totuși pline de căință, și acestea înseamnă că oamenii cari credeau că teoria nu se scoboară în practică și că dintr'o vorbă aruncată nu curge sânge și-au dat seama că și din vorbe iese sânge și-și păzesc gura. Ne vom întîlni cu dinșii mine și veți vedea că nu mai sunt ca mai înainte.

Dar pentru cine nu se curarisește singur, credeți d-voastră, că ajunge militarizarea

Universității? Eu atuncea nu mai pot fi respectat ca mai înainte, căci eu sunt civil. De multă vreme mă gîndesc că în țara aceasta unde Constantin Stere a fost colonel, eu merit galoane de general și, a doua zi după militarizarea Universității, eu cer aceste galoane cu toate celelalte avantagii, vistavoi, etc., și atunci cursul meu nu-l pot ținea de cît între doi cavaleriști cu săbiile scoase, și eu îmbrăcat în general.

O voce — în mareșal.

D. N. Iorga — Vedeteți cît

sunteți de buni d-voastră cu mine, îmi dați mai mult de cît cer — și, cu doi apărători de felul acesta, o trompetă anunță începutul cursului, a doua trompetă anunță sfîrșitul. Ar fi o adevărată plăcere, nu numai pentru mine, dar și pentru colegii mei. Ce n'aș da să-l văd pe d. Gusti într'o astfel de uniformă și între doi trîmbițași făcîndu-și funcțiunea sa militară de profesor de sociologie: un fabricant de sosuri sociologice transformat de odată în reprezentantul națiunei studentești înarmate.

Militarizarea Universităților !

Dar ce sunt acestea, vă rog? Ce poate să iasă din cite-va ceasuri întrebuintate cu exerciții militare? Veți zice: pedepse. Dar ori cine calcă legile, chiar dacă nu este militar, poate fi pedepsit. Care este deosebirea între un arest militar și un arest civil? Și mai este o întrebare: la Universitate avem mai multe fete de cît băeți; ce te faci cu băeții militari și fetele civile?

Să nu ne jucăm nici de-a oficiul de intelectuali. Eu am anunțat odată ca rector în toate sălile Universității că universitatea nu asigură o funcțiunea la stat, și acum vine consiliul de miniștri și spune: răzimați-vă pe stat; cum ați mîntuit studiile d-stră, este un anume oficiu care vă plasează.

Pe de o parte un fel de demagogie față de culturali și de semi-culturali, pe de altă parte toată înfățișarea unei grozave terori, care se prelungește fără nici un scop. Mărturisesc că nu mai înțeleg nimic. O politică poate avea multe feluri de de-

fecte, dar cel mai mare defect este contrazicerea în esența ei însăși: aceasta nu se poate admite. Imi aduc aminte de cuvintele Regelui Ferdinand, care era un foarte fin humorist. Intr'un rînd s'a îndreptat către unul din miniștrii săi și i-a spus:

— Fă-mi o plăcere, dă-mi o politică economică rea. Vă puteți închipui mirarea ministrului. — De ce s'o fac rea? — Mai bine s'o faci rea, dar să fie o politică, de cît să nu faci nici una, — ca acum. Tot așa zic: adoptați o atitudine. Sunteți oameni cari voiți dictatura? Să vedem unde ajungeți! Sunteți oameni cari dați drumul la toată lumea, cari creiați salarii pentru intelectualii pe cari îi veți nutri, dar atunci ce caută dictatura? Acestea sunt două lucruri cari nu se leagă împreună.

Și acum să vă spun un lucru în ce privește nevoile de acum. Ce dorești d-ta? Să se ridice nivelul moral al țării, care ți se pare scăzut, și într'o anume măsură să zicem că este? Cea mai bu-

nă măsură ca să ridici nivelul moral al unei țări, este să faci în partidul d-tale, și în viața țării o alegere determinată numai de merite în afară de adeziunile d-tale politice de club, și, atunci când d-ta îmi pui în capul țării pe ori cine, pentru că este dela clubul d-tale, prin aceasta ai falsificat jocul natural al valorilor și mai mare imoralitate de cit aceasta nu poate exista. Eu sunt consecvent cu cele dintâi cuvinte pe care le-am spus acestui partid pe care l-am ajutat să vină la guvern, știind foarte bine că nu-mi va veni nici o mulțumire. Cred ei că am făcut-o cu gândul de a trage o poliță și să mă prezint la scadență? Eu n'am scadență; este destul de largă generozitatea mea ca să nu mă prezint la nici un ghișeu nici odată. Dar partidului acestuia i-am spus eu: Cu cit veți fi mai puțin ai d-voastră și mai mult ai țării, veți putea îndeplini mai bine opera d-voastră. Nu s'a făcut încă ziua — în Ianuarie ziua este însă mai lungă,—și prin urmare aștept să văd desemnându-se politica pe care n'o doresc numai eu, ci toată țara, iar, dacă nu va fi această politică, nu va fi nici durata guvernului care nu este în stare s'o dea. Și pe urmă? Pe urmă ce să facem planuri de viitor? Un lucru este sigur: Cu cenzură sau fără, voi găsi și atunci o recomandatie care nu se va dovedi mai greșită de cit altele pe care le-am făcut eu și care unele din ele s'au adeverit cu totul și înainte de războiu și după războiu și acum.

Dar să-mi fie îngăduit în partea a treia a acestei cuvântări să văd și mai departe decit așezămintele de astăzi. De sigur că așezămintele de astăzi nu sunt bu-

ne; cită vreme vor fi ele, va fi greu pentru oamenii patrioți și inteligenți să îndepărteze răul care vine dela aceste așezăminte. Noi trăim din așezăminte, prin așezăminte și pentru așezăminte pe care nu ni le-am făcut noi, care nu sunt în legătură cu tradiția noastră, care nu ne îmbracă pe noi, care ne diformează de o mulțime de vreme. Din fericire ne-au diformat, dar nu ne-au făcut infirmi cu desăvîrșire, în așa fel în cit să nu mai putem căuta altceva. Iar acei cari vor să îndrepteze, ce recomandă? Să facem alt împrumut, după cum politica de odioasă financiară a țării s'a sprijinit pe împrumuturi continue, pe care însă astăzi nu le mai putem face.

Și aci îmi place să deschid o paranteză. Se zicea: este o catastrofă financiară, nu se mai pot plăti lefurile și tobași vedeți că lefurile se plătesc. Nu știu ce aș fi făcut eu dacă aș fi fost Ministru de Finanțe. Răspunderea unui Președinte de Consiliu tot așa de puțin se întinde asupra unui Ministru de Finanțe în asemenea lucruri ca și asupra unui Ministru de Războiu în caz de comenzi de armament care se dovedesc că ar fi fost proaste. Lumea nu poate cere unui Președinte de Consiliu nici să urmărească toate amănunțele departamentelor care se găsesc sub oblăduirea lui, nici să poarte răspunderea tuturor neglijențelor și greșelilor care se fac acolo. Dar odioasă noi trăiam din împrumuturi financiare: acum reformatorii nu fac altceva decit să ne recomande lucruri politice de aiurea. Uite mai făcuse fascismul vre-o două săptămâni, acum a apărut iar. Am deschis o gazetă: rețeta este foarte sigură: se ia dela d. Mussolini și se aplică în România. Pentru Italia aceasta a însemnat o formidabilă creațiune, o nemărginită încredere în opera italiană, numai că e o mare diferență între poporul italian și poporul român. Italianul este una, Românul este alta: alte calități, alți oameni.

Intre Cîrmuirea despotică și inteligență

D-ta suferi de pe urma parlamentarismului împrumutat dela Francezi și, imediat ce ai văzut că s'a ivit doctrina italiană, imediat umbli să împrumuți această doctrină. Mulți însă au și lăsat pe d. Mussolini, care a rămas numai în seama unuia dintre agitatorii monumentului. Alții spun că Hitler este preferabil, ca o ediție mai nouă. Pentru că sistemul d-lui Mussolini înseamnă cîrmuirea despotică unită cu o superioară inteligență. Cîrmuirea despotică o poartă ori cine, superioara inteligență nu se găsește însă oriunde. Și, iată, este sistemul hitlerist, fără superioară inteligență, numai despotism, și mulți dela noi spun : acesta este sistemul bun, căci se poate face numai cu pumnul și fără nici un amestec al capului. Dar nu se poate ca, după ce ne-am fript cu un împrumut, să mergem mai departe la sistemul împrumuturilor. La trecut nu ne putem întoarce, nu pentru că era rău, dar pentru că sufletul unor

forme, cînd formele sînt suprimate, dăinuiește o bucată de vreme, iar după aceea slăbește din ce în ce mai mult, și, dacă este vorba de un lucru de făcut, acum nu-i vremea să insuflă din nou așezămintelor de odinioară, părăsite, un suflet care în ele a slăbit : un conservatism de felul acesta, un tradiționalism așa de strict nu se poate face, deși eu cred că și astăzi, peste formele administrative care nu înseamnă nimic — la Academia Comercială fac anul acesta o dovadă pentru toate instituțiile, — care au ajuns să nu cuprindă nimic, mai este ceva cît trăește societatea. Societatea aceasta a noastră trăește cum ? Trăește pe lîngă așezămintele sale. Dar aceasta nu este normal. Normal este ca societatea să trăiască în și prin așezămintele sale ; altfel este duelul acesta teribil : o vitalitate care nu are voie să îmbrace o formă și o formă care nu va găsi nici odată o vitalitate.

Infăptuirea administrației unitare

Avem astăzi înaintea, deși nu este înscris în legea administrativă, un Ardeal, o Basarabie, un Banat, o Bucovină. Acestea ce sunt toate ? Forme potrivite pentru stăpînirea rusească, pentru stăpînirea austriacă, pentru stăpînirea ungurească. Dar ce ne împiedică să te înlocuim ? Eu doriam de multă vreme să se reconstituie județul Iași de odinioară, care se întindea pe amîndouă marile Prutului. Dar ce ne împiedică pe noi să reconstituim județul Covurlui, să-l trecem și pe malul celălalt al Dunărei ? Ce ne împiedică pe noi să creiem cu o bucată de Bucovină, cu o bucată de Basarabie, un ținut al Hotinului cum a existat pe vremuri ? Ce ne împiedică să legăm o Secuime în care n'avem niciun rost cu un județ de partea cealaltă a Carpa-

ților, oamenii fiind obișnuiți să circule pe acolo ? Și în felul acesta să se înfațeze ținuturile acelea cu o altă viață, care să plece dintr'un ținut românesc liber în părțile înstrăinate. Am creat un județ al Argeșului, unul al Muscelului pe vremea cînd nu aveam partea de dincolo de munți. Dar ce ne împiedică pe noi să facem legătura între partea de pe un povișniș al Munților și partea de pe celălalt povișniș ? Vilcea de odinioară, de pe vremea lui Bărbat și Litovoi, se întindea pînă la Hațeg și toată Țara Olfului, Făgărașul, a fost legată de principatul muntean, și toată Valea Someșului era legată sub raport religios, sub raport politic, cu Ciceul și Moldova mergea și pînă la Cetea de Baltă.

Dar ce fel de oameni politici

sunt astăzi aceștia cari se gîndesc la tot felul de năprasne și nu văd măcar necesitatea imediată de a face să dispară măcar în forma administrativă tot ceea ce aminteste un trecut de fărîmîtare a pămîntului românesc, ceea ce constituie pentru cîțiva Romîni avantații, dar și o speranță pentru toți minoritarii ?

*

S'a discutat chestiunea comunei și satului într'o formă cu desăvîrșire neîntreagă și nă-tîngă și nesinceră. Se introducea satul în organismul administrativ păstrînd comuna. Pînă nu schimbi comuna cu desăvîrșire, satul, natural, nu poate avea de cît o existență cu totul insuficientă, comuna aceasta care știți că în cele mai multe cazuri leagă sate care n'au voit nici odată să fie împreună. Ajunge ca un politician să dorească el să pue primarul lui în cutare sat și se schimbă imediat tot echilibrul vieții acesteia să-tești.

Acesta este rolul unui guvern, dacă este vorba de reforme, de alte reforme de cît morale.

Acestea nu se fac dela guvern; guvernul are o datorie: pe aceia cari pot face, să nu-i înlocuiască prin agenții guvernului, să nu se adreseze la prefecți de 25 ani în loc să lase la lucru pe oameni în cari s'a întrupat însăși vieața morală a țerei.

Dar noi vorbim acuma de rosturile acestea de ordin material. În ele să căutăm ceea ce este viu și eu susțin că aceea ce este încă viu nu are nevoie de o îngrijire de fiecare moment. Are nevoie să se înlătore numai cîte ceva, ca un copac care suferă pentru că au căzut pietre pen-

tru că au căzut bucăți de lemn putred în jurul lui, și nu-i nevoie să umbli la rădăcină ci trebuie numai să înlături ceea ce împiedică dezvoltarea lui. Este un lucru foarte ușor să cauți ceea ce este viu, să-l ajuți să se desvolte dela sine, dar să ai și grija de a lăsa să moară formele cari nu reprezintă nimic. Conservi ceea ce este mai bun și pe urmă restul îl lași să se veștejească pînă moare, și astăzi asistăm la veștejirea unor forme. Cine se mai prezintă la alegerile pentru consiliul județean? Mai nimeni, pentru că s'a văzut că această formațiune, fiind județul ceea ce este, nu face osteneala unor candidaturi, și atunci lucrul se făcea de formă. Țineți mult la forma aceea ca să se zică numai că sunteți în rîndul Europei? bine!, dar pe de altă parte lăsați să crească această admirabila vitalitate care nu este distrusă, ci este numai acoperită.

Dacă prostia claselor dirigen-te ar dărîma neamul românesc, parazitismul de sus s'ar veșteji în cîți-va ani și ei ar ajunge slugile disprețuite ale străinului, care nu i-ar cultiva cum îi cultivăm noi; s'ar usca ei cu toții și atunci, dintr'un sentiment de revoltă împotriva străinilor, ar eși o atît de formidabilă vitalitate, în cît cîrmuirea străină nu ar putea să dăinuiască nici un deceniu. S'ar ridica aceea ce astăzi este acoperit. Dar eu nu cred că se va ajunge la aceasta, pentru că am o mare credință în neamul acesta, capabil să poată purta și toate nenorocirile statului nostru. Eu cred că acest admirabil popor, pe care nu-i străin care să nu-l preju-

iască, este în stare să creeze noi forme ale lui, și el are dreptul să ceară astăzi, nu o zădărnici de vot universal, ci dreptul de a se mișca el însuși.

Dar alcătuirile acestea parlamentare le păstrăm, nu le păstrăm? Vedeți, acum se vorbește de corporatism. Un om tânăr, foarte inteligent și foarte energetic, căruia nimeni nu se gîndește să-i răpească un viitor la care are dreptul — dar a luat-o pușintel cam repede, în cît pentru moment s'a cam încurcat — vorbește de un corporatism care ar schimba totul și ar da o țară nouă. Să ne înțelegem ce fel de corporatism. Dacă este vorba ca statul să creeze corporatismul acesta, este foarte rău, căci avem destul stat amestecat în rosturi cari nu-l privesc. Am creia încă o caricatură pe lîngă toate celelalte caricaturi pe cari le avem. E alt ceva însă a admite în sfatul țerei pe oamenii aceia cari reprezintă o muncă națională și au dreptul de a reprezenta țara în măsura în care reprezintă munca națională, și a le da mai mult dacă această muncă ar crește și a li lua dacă această muncă ar scădea. Dar acesta este un lucru care se poate face cu atît mai mult, cu cît reprezentanții de breslă îi avem și acum. Ori nu se vede la colegiul agriculturii, la colegiul industriei, la colegiul comerțului? Nu sunt alegerile acestea ceva mai serioase de cît celelalte? Am văzut într'un ziar un atac împotriva cuiva care s'a ales la Iași — nu-l cunosc, dar i s'a adus acuzația că nu se pricepe în acel meșteșug. S'a adus vre-odată unui senator sau deputat vorbă că

nu se pricepe la nimic? Nici odată.

În compoziția senatului actual, mai avem ceva astăzi: avem votul multiplu. Votează cineva, dacă este profesor de universitate, la universitate, dacă are moșie, votează ca agricultor, dacă are o industrie, votează ca fabricant, dacă are o întreprindere comercială, votează la Camera de comerț. Așa eu, dacă aș avea o librărie — asta-mi mai lipsește! — eu ași vota mai întîi ca un cetățean ca ori care altul, al doilea aș vota la universitate, al treilea, fiindcă am tipografie, aș vota la colegiul industrial, al patrulea, aș vota și ca negustor. Imi mai lipsește și o moșie ca să votez și la colegiul de agricultură. Astfel eu pot și aș putea să votez de mai multe ori.

Și, atunci, nu vreau să dau amănunte, ci vreau să spun atît cît să se poată simți ideea mea; dacă ar fi vorba să vorbesc ca pentru mine, m'aș întinde mai mult, de și se poate întîmpla ca împrejurările să grăbească aceste transformări. De ce să nu-mi voteze mie iubitul nostru țaran alături de orice alt agricultor și să-mi voteze toți agricultorii împreună, în proporția sacrificiilor pe cari le fac pentru statul român? Și atunci cînd d-ta, agricultor, țaran, vii să ceri dela partidul d-tale, presupus al d-tale, — noi știm cît este al lor —, dela partidul d-tale țărănesc să ți se scadă impozitele, îți răspund: Îți scad impozitele, dar în aceiași măsură îți scad și dreptul d-tale de a fi reprezentat într'o adunare în care fiecare are dreptul de a influența atît cît vrea, dacă este sacrificiul său pentru viața

țarei. Și, atunci, dacă se ridică industria, ia imediat un loc mai mare potrivit cu sacrificiile pe care le face pentru țară.

În ce privește pe intelectuali, ei se pot caza foarte bine cum se cazează și acum, în parte, la Senat.

Rolul proorocilor

Unii sunt pentru desființarea Senatului. Cutare prooroc ardelean care stă când cu nasul la Bădăceni, când cu nasul spre București și care se improvizează drept un fel de oracol al vremurilor, fiindcă face jocul acesta de dibăcie: unde-i nasul, iată nasul, nu-i nasul, spunea să desființăm Senatul. Știți d-voastră de ce să desființăm Senatul? Fiindcă în Senatul acesta mai sunt senatori de drept. Aceștia reprezintă alte timpuri, înainte de demagogie, și reprezintă chiar o experiență îndelungată a votului universal. Poți alege odată din greșeală pe cineva, poți să-l alegi a doua oară fiindcă ai greșit întâia oară, dar să-l alegi de zece ori, este ceva mai greu, dacă omul acesta nu înseamnă ceva în viața țării sau ținutului aceluia. Și multe guverne trec ușor la Cameră orice proiect de lege, dar la Senat, unde este frontul acela al senatorilor de drept, al acelor cari au făcut războiul, al președinților Curții de Casație, al oamenilor bătrâni cari au apucat atîta din trecutul țării, acolo nu merge pe pripeală! Mai este alt ceva: dacă este numai Camera, ai votat și s'a isprăvit, rămîne numai Suveranul, iar Suveranului îi spui ce vrei și faci anumite gesturi de amenințare — mijloc de a se impune cine-va în viața unei țeri ofensînd Coroana însăși! Te rog, d-le director Georgescu, să întrebî la cenzură dacă aceasta se poate să în-

trebi din partea mea. Cînd este însă și Senatul, este a doua chibzuială. Senatul poate să schimbe, și revine din nou la Camera proiectul de lege, și Camera chibzuește din nou, și poate să nu primească în forma Senatului, așa că proiectul vine din nou la Senat. În felul acesta se poate vîntura, dacă este un parlament adevărat, de nu știu cîte ori un proiect de lege.

Vă dau un exemplu din experiența pe care am făcut-o împreună; a venit la un moment dat un curent pentru înlăturarea unor anumite piedici la iefinirea zahărului. Prietenul meu domnul Cuza a ridicat această chestiune. Nu știu de ce n'a mai ridicat-o de atunci; să sperăm că o va mai ridica și în fața altora: de ce să creeze dificultăți numai prietenilor și nu și dușmanilor? Și natural am zis ceea ce trebuia să zic: „eu primesc aceasta”. S'a votat la Cameră; nu vă pot spune însă ce a urmat, ce vizite, ce invitații la anumite vizite, pe care le-am refuzat, și răspundeam: știu ce este, chestiunea zahărului! Am spus: nu merg, trag toate consecințele, dar nu merg! Și a venit legea la Senat. Era cineva care dorea să strice tot ce s'a făcut. Am spus: eu am obraz; nu pot să zic una la Cameră și alta la Senat. — Ce te supără pe d-ta, situația valutei? Te temi că o să fie o prăbușire? Introducem o schimbare. Să se între-

be consiliul de miniștri — care dacă refuză, lumea știe ce să creadă de motivele acestui refuz —, să se întrebe în ce proporție se poate face intrarea zahărului străin. Cum știți, aceea s'a votat, de și nu s'a aplicat, pentru că pe urmă au venit după noi oameni cari nu aveau interesul să se meargă mai de-

parte. Iată care este avantajul a două adunări.

Se obiectase: de ce una care este pe baza sufragiului universal să aibă vot și de ce cealaltă care nu este tot pe baza sufragiului universal să aibă vot și ea? Eu nu țin numai de cât ca Senatul să aibă vot, să aibă sfat.

Prestigiul Coroanei

Dar, iată, Coroana este un-ori strânsă de guvernele de partid în așa fel, în cât astă-zi primește să supue țerii un proiect de lege care este contrar proiectului prezentat anterior în numele Coroanei și votat în numele Coroanei... Și nu este bine! Eu sunt pentru monarhia activă; nu sunt pentru regele împiedecat de a gândi, de a voi, de a vorbi. Ceea ce alții doresc, o doresc pentru că în țară azi nu există de cât o singură voiață: a clubului. **Dar dorința cluburilor celor mai bune este încă mai rea de cât dorința Suveranului care ar avea mai puține mijloace, și Coroana trebuie să aibă un prestigiu întreg, nu să jipi d-ta pe toate acoperișurile victoria împotriva Coroanei! Chiar dacă se întâmplă ca d-ta într'un anume moment să împiedici Coroana de a face o greșală, datorită d-tale este să spui, nu: „COROANA A FACUT O GREȘALA ȘI AM INDREPTAT-O EU”, datorită d-tale este să spui: „EU AM FACUT GREȘALA ȘI COROANA A INDREPTAT-O”. Eu nu vreau să se joace ori cine cu Coroana României în locul căreia, acolo sus, nu se poate pune nimic. Atît ni mai rămîne, un președinte de republică al clubului**

celui mai puternic și mai îndrăzneț, pe care de a doua zi să-l răstoarne, în urma unei agitații demagogice, alt club, tot așa de îndrăzneț, care a ajuns să se folosească de nemulțumirile existente ca să pună mîna pe țară. De aceea este bine să fie cineva cu băgare de seamă atunci cînd să prezintă ceva în numele Coroanei. Vorbesc unii de pregătirea Constituției celei noi, care se pare că se apropie — cea veche este, așa de mult o copie a celei dela 1866 cu tot ceea ce se cuprindea în ea nepotrivit și atunci, anacronică și absurdă. Care este omul care, chiar dacă i s'ar potrivi pantalonii bunicului, a sări de-a dreptul într'înșii? Este altă modă dela o generație la alta. Dar cum vă spuneam, aici sunt propuneri a căror realizare atîrnă dela înțelepciunea acestei națiuni. Nu o va avea, — va suferi urmările greșelilor pe care le va face.

UN SENAT PERMANENT

Ce ar fi însă, dacă un proiect de lege n'ar eși așa cum l-au făcut birourile? Așa sunt de mult deprinse birourile să facă proiectele în locul miniștrilor, că eu am trebuit să duc o luptă întreaga pentru ca proiectele pe

care le-am prezentat să fie ale mele. Arătam o idee, gata proiectul; îl prefăceam, îl duceau la tipar: erau ideile mele și mai era ceva pe lângă aceasta. Așa sunt obișnuiți. Discuția? Ce este discuția? Vorbește fiecare de ce vrea două luni de zile, apoi mai rămân două săptămâni pînă la închiderea sesiunii și în unele cazuri cineva îmi zicea că nu-și mai aduce aminte să fi votat cutare lege și totuși proiectul de lege se votase cu atîtea voturi pentru și atîtea contra. Am fost asigurat atît de mult, în cît am spus: „o fi ceva adevărat“. Ce ar fi dacă un proiect de lege ar fi supus întîi Senatului pentru ca Senatul să-și dea părerea? Se trec astăzi proiectele de lege la Consiliul Legislativ, dar care este cauza pentru care ce spune Consiliul Legislativ nu intră în socoteală? Ați fost deputați și senatori și știți cum merg lucrurile: fără să-i supărăm pe membrii Consiliului Legislativ, pe cari trebuia să-i consultăm noi ni căutam de treabă și puneam la sfîrșit observațiile Consiliului Legislativ. De ce? Pentru că în Consiliul Legislativ mai intră puțină politică, este și un mijloc de a supăra pe unii guvernanți cu unele observații. Dar atunci cînd aceste observații s'ar face în numele unuia din cele două corpuri cari alcătuiesc parlamentul vî asigurat că ar fi altceva: atunci am avea miniștri cari nu s'ar risca în neconținute improvizații.

Inchipuiți-vă d-voastră dacă ar putea să mai vie un ministru cu improvizații ca „Senatul Cultural” pe care știți cum l-am operat, iar iubitul meu coleg d. Gusti stă și acum și plînge

pe mormîntul copilului său care n'a apucat a se naște, acel „Senat Cultural” care ar fi fost mîndria familiei. Trebuia să fii acolo ca să vezi spectacolul: un ministru înaintea căruia se tăvăleau de rîs cu toții.

Este cu mult mai bine ca în secțiunile Senatului să se discute proiectele de lege, și proiectele acestea pe urmă să meargă la Cameră, și de aci să se întoarcă la Senat, care-și poate face observațiile sale. Și atunci Suveranul s'ar găsi înaintea unei discuții de doctrină, serioasă. Și iată că în felul acesta am avea oameni reprezentînd munca națională, sacrificiile făcute în acea alcătuire naturală care e o societate. Am avea a face cu adunări competente care nu ar face același joc împiedicîndu-se una pe cealaltă, ci fiecare face ce trebuie să facă și, ca în ori ce gospodărie bună, ar rezulta din aceasta un ansamblu pe care cine ar vrea să-l schimbe pe urmă ar înfîmpina foarte multe dificultăți, fiind Senatul acesta de notorietăți naționale. Vă inchipuiți că, dacă acei dela agricultură, de la industrie se duc la Cameră, ar rămînea în Senat numai notabilitățile naționale, — cum se face aceasta în Italia, — și Senatul acesta nu ar fi disolvabil, Senatul care, în acest caz ar cuprinde pe toți oamenii aceia pe cari-i sărbătorim, pe unul pentru matematică, pe altul pentru filosofie sau pentru altceva. Cei dela Cameră s'ar lovi imediat de stîncă aceasta statornică a unei adunări care ar putea să spuie: D-voastră, Camera, reprezentați, pe lângă interesele materiale — căci

Camera ar reprezenta numai interese materiale, — reprezentați un moment din voința poporului român. Noi, Senatul, reprezentăm voința permanentă a

poporului român și reprezentăm pe lângă aceasta viața morală sfințită prin muncă și recunoscută de autoritatea acestui popor românesc.

Ce avem și ce ne trebuie

Mă rezum, domnilor, după această cuvîntare care este desigur lungă, dar ne vedem rar. Aceasta are cel puțin un avantaj: să se vadă în vremea cînd tinerii zic: „în lături cu bătrânii”, să se vadă cîtă tinerețe poate să aibă cineva care a trăit sănătos, la vîrsta mea.

Incheiu această cuvîntare de sigur prea lungă, dar care se scuzează prin ceea ce v'am spus chiar acum, subliniind:

Avem un guvern: să spue ce vrea, dar să vrea un singur lucru, nu două!

Al doilea, avem o lume care este speriată numai sus, guvernul să n'o sperie pînă jos, pînă la capăt.

Avem un incident nenorocit în viața noastră națională care nu pătează țara. Singele lui Duca a fișnit pe anumite obrăzuri, pe obrazul Romîniei, nu!

Să terminăm odată cu tot acest roman foileton eșit din imaginații în mare parte bolna-

ve, și la cine a făcut, și la cine trebuie să pedepsească repede, exact, nemilos, dar nu pe alături.

Care e vinovat osîndiți-l cît mai repede, care este bănuit și justiția nu poate pedepsi să-l lase în seama conștiinței naționale, care poate pedepsi ea. Care nu este vinovat are nevoie de o reparație și această reparație să i se dea întregă.

Indreptarea morală a țerii nu o poate lua asupra-și Poliția și Siguranța. Să nu se pornească pe un drum care, nefiind al lor, împiedică pe acei cari au drum la inimile oamenilor de a acționa.

Și, în sfîrșit, dacă este vorba să schimbi așezarea țerei, s'o schimbi gospodărește, ca pentru noi și ca dela noi, în loc s'o schimbi nebunește, ca după țeri cari nu au nici dorința și nici putința de a ne da nouă învățăminte.

A s i s t e n ța

Prof. D. POMPEIU, fost președinte al Adunării Deputaților; prof. D. MUNTEANU-RAMNIC, fost subsecretar de stat, președ. al organizației Prahova; dr. PETRE TOPA, fost vice-președinte al Adunării Deputaților, președinte al organizației Caliacra; TRAIAN ȚINO, fost vice-președ. al Adunării Deputaților, președ. al organizației Brăila;

MIHAIL GHEORGHIU, fost deputat, președ. al organizației Cahul; N. LENGUCEANU, fost secretar general; I. BUZDUGAN, fost subsecretar de stat, președinte al organizației Bălți; prof. C. FORTUNESCU, fost secretar general; inginer MIRCEA IORGA, fost deputat, președinte al organizației Turda.

GEORGE ELEFTERIU, fost

senator, vice-președinte al organizației Capitalei; G. D. SCRABA, fost senator; A. CHEMALE, fost deputat, fost secretar general, dr. I. MARGESCU, fost deputat și primar al sectorului de Verde; col. VIZANTE, fost deputat, președ. org. Galben; D. PERIANU, fost deputat, președ. org. Verde; TRAIAN DIMITRIU-ȘOIMU, fost deputat, președ. org. Negru; N. G. MARINESCU, fost senator; V. CARLOGEA, inspector școlar.

N. CIORNEI, fost prefect, președ. org. Dâmbovița; prof. ILIE ANGELESCU, fost primar Târgoviște; col. dr. P. VOICULESCU, fost senator; N. PROTOPOPESCU, fost cons. județean, avocat; col. GRECESCU, fost prefect de Muscel; preot GH. COTENESCU, fost deputat de Mușcel; avocat CHIRACESCU; V. ALBU, fost prefect de Brăila; C. IONESCU-BERECHET, fost senator de Brăila.

Preot RADU STANCIU, fost deputat de Brăila; prof. V. CORAȘ, fost senator de Brăila; prof. OVID ȚINO, fost senator; dr. MAZILU M., fost senator de Giurgiu; arhitect SCARLAT BRAILA, fost senator Giurgiu.

TOMA VOICULESCU, fost senator de Prahova; C. TACIT, fost senator de Prahova; I. DIMA, fost senator de Prahova; G. D. GOGU, fost dep. de Prahova; I. UNGUREANU, fost consilier județean de Prahova; I. MÜLLER, fost primar la Vălenii de Munte; FLOREA SPRANCEANĂ, fost deputat și Președintele organizației Teleorman, ȘTEF. ȘTEFANESCU, fost prefect de Teleorman; I. STANCULESCU GHIGHEANU, fost deputat de Teleorman; Preot LUNGULESCU-Craiova; dr. ȘTEF. CIOCALTEU, medic

primar c.f.r.; G. BAGIU, căp. ȘTEF. LAZARESCU, Gh. ALBINESCU, N. ȘTEFANESCU, fost ajutor de primar Iași; prof. MENELAS PAPU, fost primar Bazargic; ALEX. IONESCU, industriaș; N. I. LAZAR, București.

TH. MANDREA, fost senator de Vaslui; GH. V. RADULESCU, fost senator; IONIȚA ȘTEFANESCU, fost senator; profesor GH. MATEIȘANU, fost prefect, președintele organizației Sălaj; dr. SER. FILIPESCU, fost deputat, președ. org. Cetatea Albă; protopop V. TAUREANU, fost prefect, președ. de onoare org. Cetatea Albă.

Preot ION BÂRLEA, fost deputat și Președintele Organizației de Maramureș, prof. MIȘU POPESCU, fost dep. de Timișoara; A. VENIAMIN, fost deputat de Covurlui, președ. org.; prof. GH. N. MUNTEANU-Bârlad, din Galați; prof. G. V. BOTEZ, Olt; ZAHARIA FLORIAN, fost prefect Brașov; EMILIAN BĂLDEA, din Gorj.

G. URSEANU, proprietar farmacist, București; G. SIMIONOVICI, fost dep. de Putna; C. RĂILEANU, Năruja Putna; D. GEMNIUC, fost senator Suceava; prof. C. PÂRVULESCU, fost primar, președ. org. Cernăuți; N. D. CHIRESCU, fost deputat, președ. org. Constanța; inginer ZOTTOVICI, București; TINCU VASILE, fost primar; arhitect T. SOCOLESCU, fost deputat; dr. C. IONESCU, fost primar Chișinău; SEVER TIPEIU, proprietar farmacist București; maior MIHAILIDI; LIVIU ELEFTYRESCU, avocat; N. GEORGESCU, director al ziarului „Neamul Românesc“.

Prof. N. A. CONSTANTINESCU, fost prefect; dr. FILIP MI-

ŞEA, fost deputat Preşedintele organizaţiei de Buzău; doctor A. NASTU, I. NICOLESCU, M. POSTELNICU, fost consilier comunal; ELEFTERIE IONESCU, GEORGE CONSTANTIN-

NESCU, C. DANILESCU, fost consilier comunal, R.-Vâlcea; STAN VASILE, fost consilier, Jud. Constanţa; GH. BASARABESCU, etc.

Şi-au trimes adesiuni :

PROTOPOP ION PUŞCAŞIU, fost prefect şi Preşedinte al organizaţiei Satu-Mare; AL. DOROŞ, avocat, fost senator şi primar Satu-Mare; EUGEN VARZARU, fost primar Suceava; GEORGE SOFRONIE, prof. univ, fost deputat şi primar Oradea; Preşedintele org. de Bihor; PROTOPOP D. BORCEA, fost prefect Sibiu; PROTOPOP E. CAMPEANU, fost deputat Târgu Mureş; MEN. SIBILA, farmacist fost primar Vatra Dornei; CALINIC ISTRATI, fost deputat Noua Suliţă; GEORGE ZUCA, prof. fost preş. cons. judeţean Durostor; C. ROBESCU, avocat fost preş. cons. Mehedinţi; PROF. AT. BĂLĂCESCU, fost senator Braşov;

MIRON CONSTANTINESCU, avocat fost prefect de Târgu Jiu, Preşedintele organiz. de Gorj; PROTOPOP D. SECĂREA, fost deputat de Hunedoara; DR. LAZĂR DICESCU, fost deputat prefect şi Preşedintele organizaţiei de R.-Sărat; PROF. I. RĂDULESCU-RĂMNIC, fost senator şi Preşedintele organizaţiei de Putna; GEORGE CASAN, avocat fost deputat şi prefect Tecuci; DR. EMIL BUZENCHI, fost senator Bălţi; PREOT AL. COSMA, fost deputat Bâlca-Putna; P. CĂNTILĂ, fost senator Bacău; TH. POPOVICI, fost senator Bacău; STELIAN CANSTANTINESCU, fost preşedinte al Camerei Agricole de Caliacra.

VERIFICAT
1987

